

LESLLA 2010: leren van andere landen

De jaarlijkse LESLLA-conferentie, over 'low-educated second language and literacy acquisition', vond dit jaar plaats van 26 t/m 28 augustus in Keulen. Ook nu weer kwamen deskundigen vanuit beleid, praktijk en onderzoek bij elkaar om hun nieuwste ervaringen en bevindingen op dit terrein te delen. *ALFA-nieuws* was erbij: hier een greep uit wat er zoal aan bod kwam.

DANIELLE BOON / UNIVERSITEIT VAN TILBURG

De deelnemers aan de jaarlijkse LESLLA-conferentie zijn afkomstig uit heel verschillende landen, maar hebben in ieder geval één overeenkomst: de wens om voor laagopgeleide volwassenen optimaal tweedetaal- en alfabetiseringsonderwijs te realiseren. De conferentie werd geopend met een presentatie van een voorbeeld van alfabetiseringsonderwijs in Duitsland, in 'gaststad' Keulen om precies te zijn. Via dia's en een film werd *ingezoomd* op een groep van zeven vrouwen tussen de dertig en zestig jaar uit Afghanistan, Marokko en Irak, die leerden lezen en schrijven in het Duits. Interessant vanwege de verschillende werkvormen die getoond werden: veel afwisseling en TPR, maar ook veel te veel grammatica volgens menigeen in de zaal. Ook interessant vanwege de samenwerking tussen praktijk en onderzoek: het onderwijs aan deze groep wordt intensief gevolgd door een groepje onderzoekers dat evalueert en verbeteringen bedenkt.

Belang van de eerste taal

Vanuit New York kwam een bijdrage over het belang van het gebruik van (en instructie in) de eerste taal bij het leren van een tweede taal. Veel cursisten uit Latijns-Amerika wonen in de VS en leren daar Engels spreken, lezen

en schrijven. Hierbij willen zij graag aandacht voor hun eigen taal (vaak Spaans). Het belang van het betrekken van de eigen taal bij het leerproces in de tweede taal wordt erkend in de praktijk, maar niet in het beleid: regeringsgeld mag in de VS niet ingezet worden voor tweetalig onderwijs. Hierdoor worden de termen 'tweetalig' en 'tweetaligheid' (*bilingual* en *bilingualism*) fanatiek vermeden in projectnamen en -toelichtingen. Tegelijkertijd wordt er in de praktijk wel degelijk aandacht besteed aan de eerste taal van de leerders, op hun eigen verzoek dan wel op initiatief van docenten die het belang ervan inzien.

Ook vanuit Nederland was er aandacht voor de rol van de eerste taal bij het leren van een tweede taal. Ineke van de Craats beschreef hoe cursisten met enerzijds Turks en anderzijds Marokkaans-Arabisch als eerste taal verschillende voorkeuren aan de dag leggen bij het vormen van bezitsconstructies in het Nederlands en bij de volgorde in de hoofdzin. Sprekers van het Turks zullen in het Nederlands bijvoorbeeld eerder kiezen voor 'Hassan's auto' en 'Hassan auto maken'. Sprekers van het Marokkaans-Arabisch kiezen eerder voor 'de auto van Hassan' en 'Hassan maken auto'. Die keuzes en voorkeuren hebben

alles te maken met de wijze waarop bezitsconstructies en de volgorde in de zin doorgaans in de eigen (eerste) taal worden uitgedrukt.

Schrijven door en voor LESLLA-cursisten

Een andere presentatie uit Nederland ging in op aanvankelijk schrijven door kinderen en volwassen leerders. Jeanne Kurvers lichtte de verschillende fasen toe die zij kunnen doorlopen wanneer ze leren schrijven. Bij kinderen zie je bijvoorbeeld de volgende ontwikkeling: eerst is er alleen *graphic action*, wat later kun je in het geschrevene 'richting' ontwaren (directionaliteit) en daarna lineariteit. Vervolgens ontstaat er variatie in de gemaakte tekens en nog later is er sprake van herkenbare patronen. Op zeker moment zullen leerders de klank-tekenkoppeling doorgronden. Vanaf dan zullen zij verschillende spellingstadia doorlopen, waaronder die van *invented spelling*. In de lezing werden schrijfproducten uit de verschillende fasen getoond en besproken. Aan de kenmerken van die producten kon je ongeveer zien in welke fase leerders zich bevinden. Ook werd ingegaan op de verschillen tussen volwassenen en kinderen in het proces van leren schrijven. (Zie over dit onderwerp ook Jeanne Kurvers' artikel

“Oegate”. Beginnende schrijvers in het Nederlands als tweede taal’ in ALFA-nieuws van september 2010.)

Een internationaal gedeeld probleem in de LESLLA-lespraktijk is het ontbreken van voldoende leesmateriaal voor de laaggeletterde leerders. Uit drie landen kwamen bijdragen over de ervaringen opgedaan met het schrijven van geschikte en leuke boekjes voor deze doelgroep. In Groot-Brittannië ging een groep universiteitsstudenten aan de slag: ze onderzochten aan wat voor soort boeken behoefte was en leverden uiteindelijk een hele serie op (zie ook het artikel ‘Schrijven voor lezers’ elders in dit nummer). In Canada ging men op een andere manier te werk: hier ontwikkelden alfabetiseringsdocenten 45 verhalen voor hun cursisten op negen verschillende niveaus, losjes gebaseerd op de drie fasen in het Canadese raamwerk voor geletterdheid in Engels als tweede taal. Een boeiend proces dat heel nuttig leesmateriaal voor cursisten opleverde. Jammer alleen dat deze verhalen volgens sommigen wat saai waren; het drama-element ontbrak hier en daar. Best moeilijk om ‘makkelijk’ te schrijven en het ook nog leuk, spannend en motiverend te maken, blijkt steeds maar weer! In de Verenigde Staten kwamen heel mooie boekjes voort uit een *family literacy*-project waarbij kinderen en (vaak laaggeletterde) ouders samen de natuur in trokken. Volwassenenonderwijs en scholen organiseerden samen deze *family learning* / *family fun*-dagen. Ervaringen in de natuur dienden als basis voor milieueducatie gekoppeld aan ontwikkeling van geletterdheid en rekenvaardigheid. Een prachtcombinatie, bleek. De foto’s van vaders of moeders die met hun kinderen kanoën, vissen vangen, planten herkennen en insecten bewonderen (zie de website

sparkfamilies.org), werden gebruikt voor eenvoudige leesboekjes over natuur en milieu. De boekjes werden in kleur gedrukt en verkocht bij de plaatselijke boekhandel. Op de lokale boekenmarkt vonden deze boekjes natuurlijk gretig aftrek onder ouders en kinderen die mee op pad waren geweest, zeker als ze zichzelf ook nog in de boekjes terugvonden!

Deskundigheidsbevordering

Ruim aandacht was er ook dit jaar voor opleiding van docenten werkzaam in de LESLLA-sector. Veel valt er bijvoorbeeld te leren van video-opnames gemaakt in de klas, bleek uit een bijdrage uit Duitsland. Het kan heel verhelderend zijn jezelf en anderen aan het werk zien tijdens de les en zo te bekijken wat er goed gaat en wat beter kan in de interactie met cursisten. Hoe pik je signalen van cursisten beter op? Hoe stem je de lesinhoud meer af op hun leerbehoeften? Zaken waar menig docent extra advies bij kan gebruiken. Vanuit de VS kwam een bijdrage over ervaringen opgedaan met online-cursussen voor docenten: zij leren vanuit huis via internet en passen de nieuw opgedane kennis en vaardigheden toe in hun eigen lessen. Cruciaal bij dit soort cursussen is een trouw (online) aanwezige coach: docenten raakten heel gemotiveerd

SPARK-families verkennen samen de natuur.

Foto Matt Cormons

als op hun per e-mail of blackboard ingediende vragen snel en concreet antwoord kwam. Door vragen en antwoorden zichtbaar te maken voor de medecursisten (via blackboard) konden men veel van elkaar leren.

Een andere bijdrage uit de VS ging over studiecirkels voor docenten werkzaam in het LESLLA-veld. In een drietal maandelijks studiebijeenkomsten richtten zij zich elke keer op een ander onderwerp: ‘Wat weten we uit onderzoek over beginnend lezen? Hoe kunnen we onze beginnende lezers het beste instrueren en ondersteunen gelet op de verschillende fasen in hun leerproces? Hoe zorgen we voor relevante leestaken voor in de klas? Hoe gaan we daarbij om met individuele verschillen in een groep?’ Voorafgaand aan elke bijeenkomst lezen de deelnemers steeds een paar artikelen over het ingeplande onderwerp en beantwoorden zij discussievragen die ze van tevoren uitgereikt krijgen. In de derde bijeenkomst neemt iedere docent leesmaterialen mee waarmee goede ervaringen zijn opgedaan in de eigen klas. Studeren via deze cirkels is minder intensief dan cursussen volgen: een mooie manier van deskundigheidsbevordering die goed valt te combineren met een drukke baan.

Meer lezen?

Op de LESLLA-website www.leslla.org zijn de presentaties van de conferentie in Keulen, en die van vorige conferenties, terug te vinden. De website is sinds kort ook gedeeltelijk in het Nederlands beschikbaar. De site bevat verder allerlei materialen, artikelen en links die interessant kunnen zijn voor iedereen die werkt met laagopgeleide tweedetaal- en/of alfacursisten. Neem een kijkje: er valt altijd te leren van collega’s in andere landen!